

POSTANOWIENIE

Dnia 12 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania S. W.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Jaśle
o zasiłek chorobowy i zasiłek opiekuńczy,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12
czerwca 2024 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego w
Krośnie
z dnia 28 lutego 2023 r., sygn. akt IV Ua 2/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążania skarżącej kosztami postępowania kasacyjnego pozwanego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 października 2022 r., IV U 250/19, Sąd Rejonowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie w pkt I oddalił odwołanie od decyzji z dnia 28 marca 2019 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Jaśle; w pkt II zasądził od wnioskodawczyni S. W. na rzecz organu rentowego kwotę 180 zł - tytułem zwrotu kosztów procesu; w pkt III oddalił odwołanie od decyzji z dnia 6 maja 2019 r.; w pkt IV zasądził od wnioskodawczyni na rzecz organu rentowego kwotę 180 zł - tytułem zwrotu kosztów procesu, w pkt V oddalił odwołanie od decyzji z

dnia 5 sierpnia 2022 r.; w pkt VI zasądził od wnioskodawczynie na rzecz organu rentowego kwotę 180 zł - tytułem zwrotu kosztów procesu, w pkt VII umorzył postępowanie w zakresie prawa wnioskodawczynie do zasiłku chorobowego od 14 stycznia 2016 r. do 24 stycznia 2016 r., od 16 maja 2016 r. do 29 maja 2016 r., od 23 czerwca 2016 r. do 31 lipca 2016 r., od 19 sierpnia 2016 r. do 16 lutego 2017 r., od 26 kwietnia 2017 r. do 24 maja 2017 r., od 9 czerwca 2017 r. do 7 grudnia 2017 r., od 7 lutego 2018 r. do 20 lutego 2018 r., od 30 maja 2018 r. do 25 listopada 2018 r., zasiłku opiekuńczego od 25 stycznia 2016 r. do 14 marca 2016 r., od 20 marca 2017 r. do 31 marca 2017 r., od 27 grudnia 2017 r. do 26 stycznia 2018 r., od 17 grudnia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r., od 3 stycznia 2019 r. do 13 stycznia 2019 r. - od minimalnej podstawy na ubezpieczenie społeczne dla osób prowadzących działalność gospodarczą.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krośnie wyrokiem z dnia 28 lutego 2023 r., IV Ua 2/23 oddalił apelację odwołującą się oraz zasądził od wnioskodawczynie na rzecz organu rentowego kwotę 120 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 8 marca 2023 r. do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawczynie zarzuciła naruszenie: art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; art. 316 § 1 k.p.c.; art. 233 § 1 k.p.c. przez czynienie ustaleń faktycznych w sprawie, a dotyczących rzekomego wprowadzania w błąd przez wnioskodawczynię organu rentowego nie mając ku temu podstaw w jakimkolwiek materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie.

Mając na uwadze powyższe skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, w tym w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje; ewentualnie, na podstaw art. 398¹⁶ k.p.c. o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, tj. ustalenie, że wnioskodawczynie nie jest zobowiązana do zwrotu kwoty 157.542,21 zł jako nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczenia społecznego wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie; oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawczynie zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa

adwokackiego według norm taryfowych za wszystkie instancje oraz w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła:

1. istnieniem potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości w przedmiocie znaczenia pojęcia nienależnie pobranego świadczenia w postaci świadczenia przyznanego lub wypłaconego na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia (art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) oraz w przedmiocie znaczenia pojęcia „nienależnie pobranych świadczeń”;

2. oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej z uwagi na oczywiście błędna wykładnię pojęcia „nienależnie pobranych świadczeń” oraz pojęcia „świadczeń pobranych w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia” dokonaną przez Sąd drugiej instancji w zaskarżonym wyroku oraz naruszenie przez Sąd drugiej instancji wyżej wymienionych przepisów postępowania cywilnego.

Mając na uwadze powyższe skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, w tym w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania za wszystkie instancje; ewentualnie, na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, tj. ustalenie, że wnioskodawczyni nie jest zobowiązana do zwrotu kwoty 157.542,21 zł jako nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczenia społecznego wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie; oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawczyni zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm taryfowych za wszystkie instancje oraz w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wobec tego wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2016 r., V CSK 143/16, LEX nr 2135552; z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, LEX nr 2069457; z dnia 1 grudnia 2015 r., I PK 71/15, LEX nr 2021944).

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty na występowaniu istotnego zagadnienia prawnego oraz na przesłance oczywistej zasadności skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.).

Dla przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego konieczne jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw.

Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999). Ponadto, istotnym zagadnieniem prawnym w rozmiennieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114).

Z kolei odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że

rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860). Z tego względu przyjmuje się, że nie spełnia tych wymagań odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo określeniem „rażącego”, „ewidentnego”, „kwalifikowanego” lub „oczywistego”, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lutego 2014 r., III PK 86/13, LEX nr 1644571; z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, LEX nr 1511117; z dnia 11 kwietnia 2018 r., III UK 98/17, LEX nr 2497587).

Skarżąca nie zdołała wykazać występowania w sprawie wskazanych we wniosku przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że skarżąca łączy występowanie w sprawie zagadnienia prawnego z oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej, co budzi poważne zastrzeżenia.

W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy zwracał już uwagę, że jednoczesne uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi występującymi w sprawie

wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów) generalnie wyklucza możliwość oczywistej zasadności skargi. Jak wskazano z uzasadnieniu postanowienia z 21 października 2008 r., II PK 158/08 przesłanki uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zawarte w pkt 1 i 4 art. 398⁹ § 1 k.p.c. wzajemnie się krzyżują i wykluczają możliwość przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania zarówno z uwagi na interes publiczny (pkt 1 powołanego przepisu), jak i prywatny skarżącego (pkt 4 powołanego przepisu). Trudno sobie bowiem wyobrazić sytuację, w której wyrok jest oczywiście wadliwy a jednocześnie w sprawie występuje tak poważna wątpliwość prawna, że wymaga interwencji i rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy.

Analiza wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie pozwala także na przyjęcie, że wykazana została przesłanka przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Podnoszone przez skarżąca problemy były już wyjaśniane w orzecznictwie i nie zachodzi potrzeba zmiany przyjętej linii interpretacyjnej.

W postanowieniu z dnia 10 stycznia 2024 r., III USK 127/23 (LEX nr 3655345) Sąd Najwyższy powołując się na poglądy wyrażane w judykaturze zwrócił uwagę, że świadomym wprowadzeniem organu rentowego w błąd (art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej) jest umyślne, intencyjne działanie świadczeniobiorcy, które ma postać zamiaru bezpośredniego lub ewentualnego, nakierowane na uzyskanie świadczenia, którego przesłanki w ogóle nie mogły zostać przez niego spełnione albo nakierowane na uzyskanie świadczenia wyższego niż w rzeczywistości się należało (wyrok Sądu Najwyższego z 5 października 2022 r., II USKP 34/22, OSNP 2023, nr 9, poz. 103; 16 marca 2023 r., I USKP 10/22, OSNP 2023 nr 10, poz. 112, s. 124; zob. też Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz pod red. B. Gudowskiej, J. Strusińskiej-Żukowskiej, Warszawa 2014, art. 84). Poza tym, umyślne działanie świadczeniobiorcy, które ma postać zamiaru bezpośredniego lub zamiaru ewentualnego jest świadomym wprowadzeniem w błąd, który stanowi następstwo świadomego działania pobierającego świadczenie, determinowanego wolą wywołania przekonania po stronie organu, że zostały spełnione warunki nabycia prawa do świadczenia lub świadczenia o określonej wysokości. Ów błąd wiąże się zawsze z pierwotną wadliwością rozstrzygnięć organu rentowego lub

odwoławczego, z etapem ustalania prawa do świadczeń, a jego istotną cechą konstrukcyjną, odróżniającą od innych uchybień, jest istnienie fałszywego wyobrażenia organu o stanie uprawnień ubezpieczonego, wywołanego na skutek świadomego zachowania osoby pobierającej świadczenie. Podstawowym warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi w myśl art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej, jest po pierwsze, brak prawa do świadczenia oraz po drugie, świadomość tego osoby przyjmującej oświadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia. Organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenia w złej wierze, wiedząc, że mu się nie należą, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń (ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej), jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów, albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej (art. 84 ust. 2 pkt 2 tej ustawy). W języku prawa "świadczenie nienależne" występuje w dwóch różnych ujęciach. Pierwsze z nich wynika z przepisów prawa cywilnego (art. 410 § 2 k.c.), według których świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. W ujęciu kodeksu cywilnego świadczenie nienależnie wypłacone przez jeden podmiot jest jednocześnie świadczeniem nienależnie pobranym przez drugi podmiot. Inaczej w ubezpieczeniu społecznym, które odróżnia świadczenie nienależnie wypłacone i świadczenie nienależnie pobrane. Oznacza to, że świadczenie nienależne wypłacone przez organ rentowy nie zawsze będzie jednocześnie miało charakter świadczenia nienależnie pobranego, z którym łączy się obowiązek zwrotu (I Jędrasik-Jankowska, Rozdział XII Świadczenie nienależne (w:) Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego, Warszawa 2009 r.). W prawie ubezpieczeń społecznych "świadczenie nienależnie pobrane" to nie tylko "świadczenie nienależne" (wypłacane bez podstawy prawnej), ale także

"nienależnie pobrane", a więc pobrane przez osobę, której można przypisać określone cechy dotyczące stanu świadomości (woli) lub określone działania (zaniechania). Wiedza o nienależnym świadczeniu może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia albo wynikać z zawinionego działania osoby, która spowodowała wypłatę świadczeń (wyrok Sądu Najwyższego z 17 marca 2021 r., II USKP 30/21, OSNP 2022, nr 1, poz. 9; R. Babińska-Górecka (w:) K. Walczak (red.), Ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Warszawa 2022, komentarz do art. 66, pkt B.7).

Sąd drugiej instancji w sposób jednoznaczny ustalił, że wnioskodawczyni na skutek wprowadzenia w błąd organu rentowego, przez wskazanie nieadekwatnej do realnych możliwości osiągania dochodów, bardzo wysokiej podstawy wymiaru składki, jedynie po to, by osiągnąć nienależnie wysokie świadczenie z tytułu pobieranych zasiłków, i uzyskała świadczenia w zawyżonej, nienależnej wysokości.

Podnoszone przez skarżącą wątpliwości mają na celu podważenie ustaleń dokonanych przez Sady orzekające w sprawie co na tym etapie procedowania jest niedopuszczalne.

Pamiętać należy, że zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy jest związany dokonanymi przez Sady *meriti* ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Oznacza to niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość wyroku Sądu drugiej instancji polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów, również we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Skarżąca nie zdołała także wykazać oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, bowiem poza powołaniem się na tę przesłankę nie zawarła, żadnego wyводу prawnego mającego świadczyć o kwalifikowanym charakterze naruszeń jakich dopuściła się Sąd drugiej instancji w zaskarżonym orzeczeniu.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy w oparciu o 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak sentencji. O kosztach orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c.

[SOP]

[ms]